

1961-ben nemcsak a közönség, hanem a szakmabeliek körében is nagy érdeklődés előzte meg az akkor épp szünetben Erkel-opera első nagyszabású szabadtéri bemutatóját. Sokan kétségbe vonták, hogy lehet-e, szabad-e ez a mozgalmas tömegjeleneteket alig tartalmazó darabot a monumentális hatásokot kívánó óriási szabadtéri színpadon előadni.

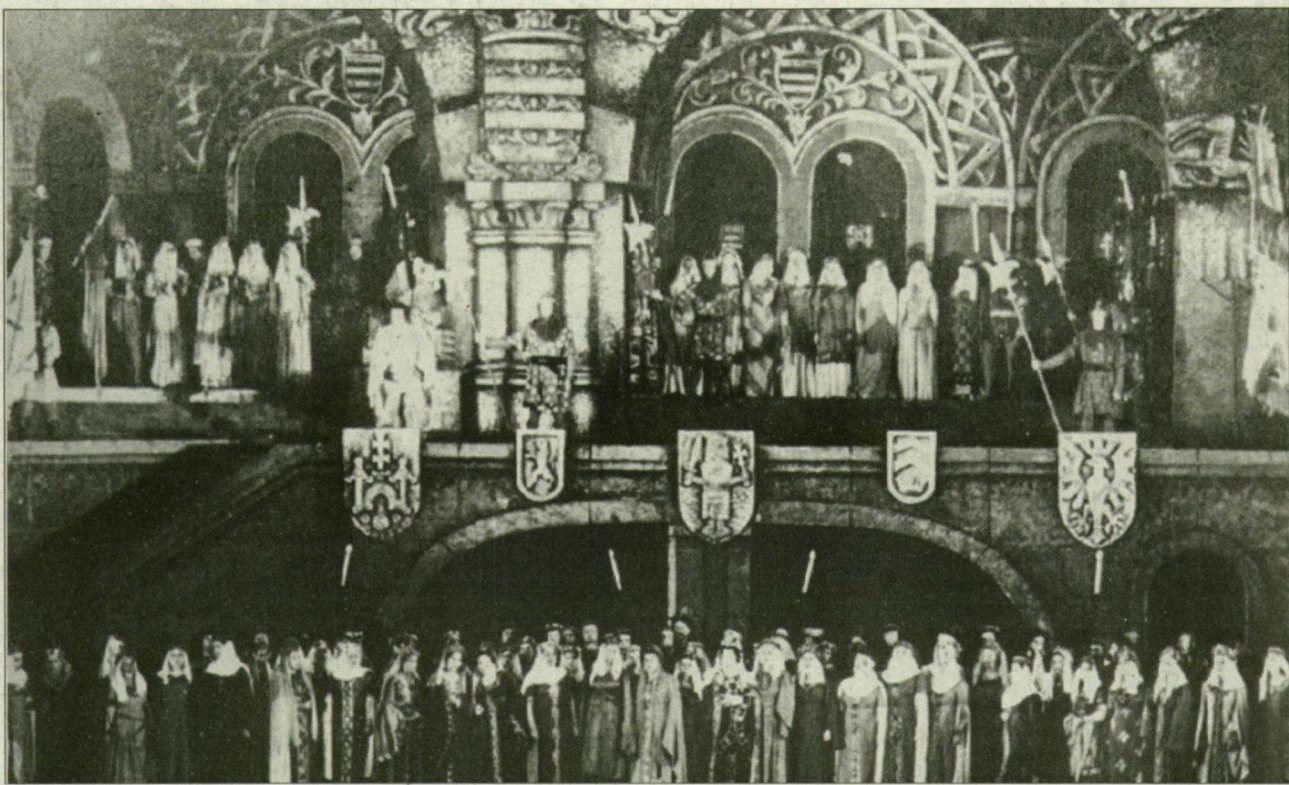
A nevezetes bemutatóra operaművészetünk legnagyobbjai készültek, Mikó András, az Operaház főrendezője állította színpadra: „Nálunk Erkel operái képezik a repertoár gerincét, mint ahogyan Salzburgban a Mozart-operák. Úgy érzem, a Bánk bán szabadtéri előadásai azokat fogják igazolni, akik bíztak a műsorra tűzésében ilyen monumentális színpadon. Remélem a Hunyadi Lászlóhoz hasonlóan a játékok repertoárdarabjává válik.” – nyilatkozta.

Varga Máttyás díszletei és Márk Tivadar jelmezei biztosították az egyéges színpadképet. A jelmeztervező mondta: „A tömegjelenetekben itt tízszer annyi emberanyag él és cselekszik, mint a zárt színházak színpadán. S ezt ruhával is győzni kell, olyannal, amely kifejezi a kor szellemét. Utaljak csak az ötvösmunkákra, az ékszerekekre, amelyek fontos szerepet töltenek be. A vacsora-jelenetben a puhámokok és étékfogók hadának nyüzsgése, a mozgalmasság, a cicoma, a gazdagság, a mérániak léha udvartartása élőképességű jellegbe öltözik, míg a másik oldalon a gyász az állókép színeivel hat.”

A zenei irányítás Vaszy Viktor kezében volt, a címszerepet Simándy József, Melinda Máttyás Mária, Gertrudist Palánkay Klára, Tiborcot Radnai György, Ottót Szabó Miklós, Petúr bánt Fodor János, II. Endre királyt Szalma Ferenc, Sólom mestert Réti József és Biberach szerepét Horváth József énekelte.

A bemutatóra Szegedre érkező Nádasy Kálmán, az Operaház igazgatója így nyilatkozott: „Belső monumentalitás teszi izzóan drámaivá és hatásossá a Bánk bánt. Nagyon jellemzőnek érzem ebből a szempontból Bánk és Gertrudis kettősét: az óriási színpadon két szereplő van csak, a jelenet mégis rendkívül erőteljes, monumentális. Egy nagy álom beteljesülése ez az előadás, Erkel is ezt akarta, nem a kiválasztottak, a hozzáértők kis csoportjának, hanem a népként írta műveit.”

Simándy József az élet-történetét elmesélő kötetben így vall: „Emlékszem,

Az 1961-es Bánk bán. Díszlettervező: Varga Máttyás

A szabadtéri Bánk bán-előadások krónikája

amikor ott a szegedi égbolt alatt, a Tisza-partján elkezdtem: »Hazám, hazám, te mindenem! Tudom, hogy mindenem neked köszönhetem...«, majdnem elcsuklott a hangom, alig tudtam tovább énekelni. Onnét, Szegedről indultam el, és mindazt, amit kaptam hazámtól, amit hazámnak köszönhettem, arról ott, Szegeden énekelhettem. Úgy éreztem, ott, akkor, 1961-ben, Szegeden lettem igazán Bánk bán. És akkor döböntem rá, hogy nekem teljesen mindegy, milyen a színpad és mekkora; hogy milyen nagy a távolság az első pillanatban az egyik emelvényen álló királyné és a színpad másik részén feltűnő Bánk között. Amikor a »Hazám, hazám« után felhangzott a hatezer főnyi, vagy még nagyobb közönség tapsa – fürgetegesen nagy taps! kiáltozás! – az nekem olyan megrázó élményem, hogy soha nem felejtettem el. 1980. február 15-én, a moziból átalakított Zenés Színház tenyérnyi színpadán Moldován Stefánia huszonöt éves jubileumán szintén Bánk bánt énekeltem; száznegyvenhatodszor és – utoljára! Szegeden indult a pályám, Szegeden érlelődött meg bennem Bánk bán, és Szegeden búcsúztam el a szereptől.”

1962-ben változtatás nélkül, ugyanazzal a szereplőgárdával ismét nagy sikert aratva újították fel az előző évi előadást.

A Szegedi Szabadtéri Játékok történetében az idei előadást megelőzően hat alkalommal tűzték műsorra Erkel Ferenc Bánk bán című operáját. 1961 és 1976 között hat nyáron, 18 előadásban játszották a darabot, s több mint 98 ezer fizető nézőről szólnak a krónikák. A másfél évtized alatt sokszor cserélődött az alkotógárda, csak három oszlopos tag, a Bánkot éneklő Simándy József, a jelmezeket megálmodó Márk Tivadar és a koreográfus, Barkóczy Sándor vett részt valamennyi produkcióban. Most, hogy 18 év múltán újra a Dóm tér előtt szerepel a darab, röviden felvázoltuk az eddigi előadások történetét.

1965-ben Vaszy Viktor dirigálásával Békés András állította színpadra az operát, a díszletet Forray Gábor tervezte. Békés András a próbák idején nyilatkozta a Délmagyarországnak: „Igyekezni a rendezés a művet úgy tekinteni, mint egyikét azoknak a XIX. századbéli romantikus daraboknak, melyek nagy nemzeti párosszal magásra repülő hősök egyéni tragédiáját mutatják be. A rendezés megpróbálja Bánk személyi tragédiáját, a történetben megmutatkozó helyzet tragédiájává szélesíteni, melyben a mi szemünkben legszerencsésebb Bánk alakján felül, szinte minden szereplőn beteljesedik megoldatlan helyzetének szomorú végzete.”

Az országos lapok is tudósítottak a premierről, a Magyarország így írt: „Idén szakítottak azzal a gyakorlatlallal, hogy az Operaház Erkel-előadásait ültették át a Dóm előtti tér színpadára.

Ezúttal a címszereplő Simándy József mellett új Melinda és új Gertrudis mutatkozik be Szegeden: Moldován Stefánia, illetve Komlóssy Erzsébet. A szegedi előadássorozat programjáról évek óta vitáznak. S e vita során elhangzott olyan vélemény is, hogy az Erkel-operák nem eléggé átütő erejűek, s így a programnak szinte csak hivatalos, protokolláris részét képezik. Az ideji siker bizonyítja, hogy egy új köntösbe öltöztetett, a hagyományos előadásoktól eltérő produkció eloszlathatja az aggodalmakat.”

De ne feledkezzünk meg a többi szereplőről sem, abban az évben Tiborcot Virágos Mihály, Ottót Szigeti László, Petúr bánt Szabady István, II. Endrét Marczis Demeter, Sólom mestert Gregor József és Biberach lovag szerepét Tréfás István énekelte.

1968-ban ismét új verzió készült a fesztivál nyitó

előadásaként. Kórodi András vette át a karmesteri pálcát a korábbi években dirigáló szegedi operai igazgatótól, Vaszy Vikortól. A díszlettervező Fülöp Zoltán volt, a jelmezek ismét Márk Tivadar fantáziáját dicsérték. Két fiatal rendező, Szinétár Miklós és Félix László jegyezte az előadást, amelynek főszerzőit a '65-ös trió (Simándy, Moldován, Komlóssy) alakította, csak a többi szerepben volt változás: II. Endrét Szalma Ferenc, Ottót Palcsó Sándor, Tiborcot Radnai György, Petúr Sebestyén Sándor, Sólomot Tóth László és Biberach szerepét Nádas Tibor szolgáltatta meg. Az előadásról a Délmagyarország kritikusa a következőket írta: „Erkel operája nemcsak nyitotta szombati este az ideji fesztivált, hanem még két alkalommal hét-hétezer nézőt vár a térre, vagyis nem protokoll-előadásoként, hanem a többi fesztiváldarabbal azonos rangú értékű produkciónak került a műsorba. Jogos igény várta tehát a Bánk bán átrendezését a szegedi fesztiválszínpadon. A premieren a nyitány szaggatott, mélabús dallamára derengve megvilágosodó színpad hatalmas háttér-freskója többszintű, középen részarányos lépcsősorai, ezek tengelyében a fegyveres testőrökkel, még inkább a

középre helyezett trón látványa – az eddigi előadások hagyományainak összefoglalását sejtette.”

1968 után hosszabb szünet következett, csak 1975-ben játszották újra a darabot a dóm előtt. Az előadás érdekessége volt, hogy a nagy sikerű televíziós változat rendezője, Vámos László állította színpadra, aki egyben vállalta a díszlettervezés feladatát is. „A díszlet készítésének a Dóm téren többféle megközelítési lehetősége van. Az egyik irányzat szerint a díszlettervező nem tesz mást, mint a közhízi díszletet kiteszi a dóm előtti színpadra. A másik megközelítési mód képviselői tudomásul veszik a dómot, plasztikus háttérként elviselik, de ugyanakkor igyekeznek minél jobban el is takarni azt. En igyekeztem minél jobban élni hagyni az épületet, nem próbálkoztam hatalmas díszletmonstrumokkal. A néhány évvel ezelőtti Hamlet-rendezés után most másodszor próbálkoztam mozgó, architekturális díszletelemekkel. Az előadásnak talán egyik legérdekesebb részlete lesz a Tisza-parti jelenet. A dóm előtti színpadra annak teljes szélességében, a valóságos folyótól ötven méternyire igyekezünk a közönség elé varázsolni a viharos Tiszát. A televíziós változatban Melinda a »kamerába zuhan«. Ez adta az ötletet; itt a közönség felé veti magát a folyóba” – nyilatkozta Vámos a színeikai megoldásról a premier előtt.

A főszerepeket ismét a '68-as gárda (Simándy, Moldován, Komlóssy, Szalma, Radnai) énekelte, Ottóként Kovács József, Petúr bántként Sólom-Nagy Sándor, Sólomként Réti Csaba, Biberach szerepében Gyimesi Kálmán mutatkozott be. Az operát ugyanebben a rendezésben, szinte ugyanazzal a szereposztással a következő évben, 1976-ban is felújították. Tiborcot akkor is Radnai György énekelte volna, de megbetegedett, s Melis György vette át a szerepet.

Az évtizedek alatt Simándy József Bánk bánja a nemzeti mitológia részévé vált. Az 1976-os előadás után tizennyolc évnek kellett elteltnie a következő, a mai Dóm téri előadásig.

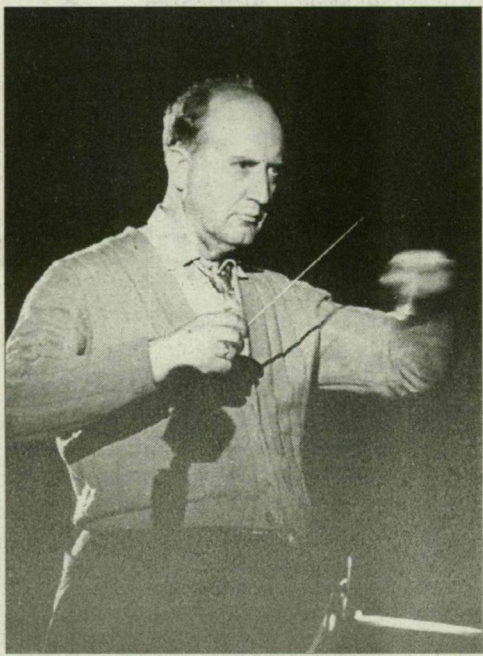
Hollósi Zsolt

Felhasznált irodalom:

1. Sz. Simon István: A Játékok krónikája.
2. A Szegedi Szabadtéri Játékok kézikönyve 1931–1991.
3. Simándy József: Bánk bán elmondja...
4. A Délmagyarország korabeli számai.

Radnai György Tiborc, Simándy József
Bánk jelmezében 1968-ban

Vaszy Viktor próba közben.
(Fotók: Somogyi Károlyné)

Az ideális páros: Simándy József, mint Bánk;
Moldován Stefánia, mint Melinda